

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

PRIROČNIK ZA TUTORJE UNIVERZE NA PRIMORSKEM

Tutorstvo za študente s posebnimi potrebami

Junij 2015

Kazalo:

1. UVOD	3
2. TUTORSKI SISTEM UNIVERZE NA PRIMORSKEM	3
2.1 Študentsko tutorstvo.....	4
2.2 Učiteljsko tutorstvo.....	5
3. TUTORSTVO ZA ŠTUDENTE S POSEBNIMI POTREBAMI	5
4. ŠTUDENTI S POSEBNIMI POTREBAMI	5
4.1 Klasifikacija študentov s posebnimi potrebami.....	5
4.2 Cilji in načela izobraževanja študentov s posebnimi potrebami na UP:	6
4.3 Priprava individualiziranega programa podpore študentom s posebnimi potrebami..	6
4.4 Prilagoditve študija za študente s posebnimi potrebami.....	7
4.5 Inkluzivno izobraževanje.....	12
5. Dodatne informacije	13

1. UVOD

Priročnik je namenjen tutorjem (učiteljem in študentom), študentom in vsem, ki sodelujejo v tutorskem sistemu na Univerzi na Primorskem (UP).

V prvem delu priročnika je predstavljen tutorski sistem na UP (kaj je tutorstvo, študentsko tutorstvo, učiteljsko tutorstvo), drugi del pa je namenjen tutorstvu za študente s posebnimi potrebami; v tem delu so predstavljene pomembne informacije, ki so povezane z urejanjem statusa študenta s posebnimi potrebami ter s primeri prilagoditev za študente s posebnimi potrebami.

Vsebina priročnika je usklajena s predpisi, ki so veljali v času njegove priprave. Tutorjem in ostalim uporabnikom priročnika priporočamo, da spremljajo spremembe Pravilnika o tutorskem sistemu na UP ter zakonodaje s področja urejanja statusa tujcev ter ustreznih zakonov s področja.

Vsebino priročnika je na svoji 18. redni seji dne 22. 6. 2015 potrdila Komisija za tutorstvo Univerze na Primorskem.

2. TUTORSKI SISTEM UNIVERZE NA PRIMORSKEM

Na podlagi 38. člena Statuta Univerze na Primorskem je Senat Univerze na Primorskem sprejel Pravilnik o tutorskem sistemu na Univerzi na Primorskem, ki je objavljen na spletni strani univerze: http://www.upr.si/index.php?page=ac_content&item=90 (v nadaljevanju: pravilnik o tutorskem sistemu). Priloga pravilnika so naslednji obrazci:

- poročilo tutorja študenta,
- poročila tutorja učitelja,
- vzorec certifikata za koordinatorja tutorjev na članici in na univerzi.

S pravilnikom o tutorskem sistemu je urejeno organiziranje in delovanje tutorskega sistema na UP. Informacije o tutorskem sistemu so objavljene na spletni strani univerze, in sicer: www.upr.si/index.php?page=static&item=188.

Tutorstvo na članicah UP: več informacij o tutorstvu na posamezni članici, vključno s seznamom tutorjev študentov in tutorjev učiteljev, je dostopnih na spletni strani članice v rubriki Tutorstvo

Kaj je tutorstvo

Tutorstvo je sistematično vodenje študentov skozi študij, pri čemer se ne osredotočamo strogo na njihov akademski razvoj, na težave pri študiju, temveč (in predvsem) tudi na njihov osebnostni razvoj. Tutorstvo je:

- poslušanje;
- skupno iskanje poti pri reševanju problemov;
- pomoč študentu pri:
 - razvoju in iskanju profesionalne poti, študijskega načrta;
 - načrtovanju in samovrednotenju svojega procesa učenja;
 - umeščanju v socialne, profesionalne mreže ...

Namen tutorskega sistema na Univerzi na Primorskem je ustvariti pogoje za:

- organizirano skrb za razvoj vsakega posameznega študenta od vpisa v študijski program do zaključka študija;
- krepitev neposrednih stikov med študenti in učitelji ter med študenti, učitelji in UP kot celoto;
- uspešnejše vključevanje študentov v univerzitetno okolje;
- reševanje splošnih in specifičnih problemov študentov, še posebej študentov s posebnimi potrebami;
- izboljšanje študijskega uspeha, boljšo prehodnost študentov in višjo kakovost študija.

Tutorstvo torej ni:

- delo namesto študenta;
- razmišljanje namesto študenta;
- vnaprej pripravljen odgovor na vsako vprašanje;
- iskanje poti, ki predstavljajo slabši, manj kakovosten študijski proces, proces učenja.
- Tutor ni inštruktor! Če imajo študenti težave s predmetom, naloga tutorja ni, da bi študenta inštruiral! Tutor mora znati tutoranda usmeriti k učitelju.

Tutor je oseba, ki daje individualne ali v nekaterih primerih inštrukcije v majhnih skupinah. Namen tutorstva je pomagati študentu, da si sam pomaga, mu pomagati oziroma ga voditi do točke, ko postane samostojen in ne potrebuje več tutorja. Tutor študentu – tutorandu svetuje predvsem:

- reden obisk predavanj, vaj, seminarjev
- pisanje lastnih zapiskov,
- sprotno opravljanje obveznosti (ne puščati težjih izpitov "za na konec"),
- pravočasne prijave in odjave od izpitnih rokov (Pravilnik o ocenjevanju in preverjanju znanja),
- izogibanje plagiatstvu, goljufanju pri izpitih,
- poznavanje pravilnikov in komisij,
- stalen stik s fakulteto (vključevanje v dodatne aktivnosti (druženje s sošolci, kontakt z učitelji) ...

2.1 Študentsko tutorstvo

Študentsko tutorstvo je oblika tutorske dejavnosti, pri kateri študentje svetujejo svojim kolegom pri reševanju študijskih in drugih operativnih vprašanj na fakulteti in univerzi.

Študentsko tutorstvo je odgovorno delo. Tutor študent naj bi bil pozitivno naravnani, potrpežljiv, pripravljen pomagati ostalim študentom. Hkrati pa študentsko tutorstvo veliko daje; študenta tutorja pa bogati z novimi izkušnjami, poznanstvi, znanji.

Naloge tutorja študenta so predvsem:

- skrb za lastno usposabljanje (udeležba na uvodnem izobraževanju za tutorje in na drugih usposabljanjih za tutorje),
- svetovanje tutorandom pri iskanju pomoči za premostitev težav na študijskem področju in pri vključevanju v obštudijske dejavnosti in študijsko življenje;
- organiziranje spoznavnih in svetovalnih srečanj s tutorandi;
- upoštevanje navodil koordinatorja tutorjev študentov in koordinatorja tutorjev učiteljev;

- seznanjanje tutorandov s pravnimi in drugimi akti fakultete in UP, ki določajo njihove pravice in dolžnosti v času študija;
- spremljati svoje delo (voditi evidenco) in koordinatorju tutorjev študentov oddati poročilo o opravljenem delu (obrazec je priloga pravilnika o tutorskem sistemu).

2.2 Učiteljsko tutorstvo

Tutor učitelj na UP je lahko vsak visokošolski učitelj ali visokošolski sodelavec, ki je zaposlen na UP. Na lastno željo je tutor učitelj lahko tudi mladi raziskovalec. Tutorje učitelje imenuje Senat fakultete, mandat traja štiri leta. Tutor učitelj mora vsako leto koordinatorju tutorjev učiteljev na fakulteti oddati poročilo o opravljenem delu. Rok za oddajo in obliko poročila določa Pravilnik o tutorskem sistemu na UP.

3. TUTORSTVO ZA ŠTUDENTE S POSEBNIMI POTREBAMI

Tutorja (oziroma tutorje) za študente s posebnimi potrebami imenuje dekan fakultete, in sicer v primeru, če je na fakulteti vpisan vsaj en študent s posebnimi potrebami. Mandat tutorja traja dve študijski leti.

Naloge tutorja učitelja za študente s posebnimi potrebami so:

- priprava in spremljanje izvajanja individualiziranega programa podpore študentom s posebnimi potrebami,
- usklajevanje z nosilci predmetov (učnih enot) in svetovanje pri izvajanju posebnih prilagoditev študija,
- posredovanje poročila o svojem delu s študenti s posebnimi potrebami dekanu članice univerze, ki s tem seznanijo senat članice univerze (poročilo se posreduje praviloma ob koncu študijskega leta in ne sme vsebovati osebnih podatkov o študentih),
- podajanje predlogov izboljšav pogojev za študij za študente s posebnimi potrebami na članici dekanu in senatu članice univerze,
- udeleževanje sestankov komisije iz 27. člena tega pravilnika,
- druge naloge, določene v univerzitetnem aktu o izvajanju tutorstva, ki ga sprejme senat univerze.

Študentu s posebnimi potrebami dodeli fakulteta tutorja študenta. Njegove naloge so predvsem nudenje pomoči pri študijskem procesu, posredovanje informacij, povezanih s študijem in obštudijskimi dejavnostmi, svetovanje pri težavah, ki so vezane na študij in druge naloge, določene v univerzitetnem aktu o izvajanju tutorstva, ki ga sprejme senat univerze.

4. ŠTUDENTI S POSEBNIMI POTREBAMI

4.1 Klasifikacija študentov s posebnimi potrebami

Študenti s posebnimi potrebami potrebujejo v študijskem procesu in v študijskem okolju različne prilagoditve in pomoč, saj se zaradi dolgotrajnih fizičnih, mentalnih, intelektualnih ali senzornih okvar, v nasprotju z ostalimi študenti, srečujejo z ovirami, ki preprečujejo ali ovirajo njihovo polno in učinkovito vključevanje in sodelovanje v študijskem procesu. Osrednjega pomena so prilagoditve študijskega procesa in študijskega okolja študentu s posebnimi potrebami in pomoč študentu s posebnimi potrebami, ko le-ta potrebuje pomoč druge osebe, da lahko izvaja določene naloge iz študijskega procesa.

V skladu z Zakonom o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami – ZUOPP-1 (Ur. l. RS, št. 58/2011) so študenti s posebnimi potrebami:

- slepi in slabovidni študenti oziroma študenti z okvaro vidne funkcije,
- gluhi in naglušni študenti,
- študenti z govorno-jezikovnimi motnjami,
- gibalno ovirani študenti,
- dolgotrajno bolni študenti,
- študenti s primanjkljaji na posameznih področjih učenja,
- študenti z avtističnimi motnjami ter
- študenti z motnjami v duševnem razvoju,
- študenti s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje programov.

Način pridobitve statusa študenta s posebnimi potrebami ureja Pravilnik o študentih s posebnimi potrebami na UP, ki je objavljen na spletni strani UP v rubriki Pravilniki (http://www.upr.si/index.php?page=ac_content&item=90; v nadaljevanju: Pravilnik o študentih s posebnimi potrebami).

4.2 Cilji in načela izobraževanja študentov s posebnimi potrebami na UP:

Cilji in načela izobraževanja študentov s posebnimi potrebami na UP so:

- celovitost in kompleksnost izobraževanja;
- zagotavljanje največje koristi za študenta;
- zagotavljanje enakih možnosti s hkratnim upoštevanjem različnih potreb študentov;
- individualizacija pristopa;
- takojšnje in kontinuirano zagotavljanje prilagoditev in podpore;
- zagotavljanje ustreznih pogojev, ki omogočajo optimalen razvoj posameznega študenta;
- zagotavljanje možnosti za doseganje minimalnih standardov za doseganje kompetenc.

Pravice študentov s posebnimi potrebami so:

- pravica do zmanjšanja obvezne prisotnosti pri študijskih obveznostih iz upravičenih razlogov (npr. zaradi zdravniškega pregleda, bolnišnične obravnave, rehabilitacijskega postopka, zdraviliškega zdravljenja idr.);
- pravica do vpisa v višji letnik, če imajo opravljenih vsaj 50 % predpisanih pogojev za vpis v višji letnik;
- pravica do opravljanja izpitov na izpitnih rokih, ki jih študent individualno dogovori z nosilcem predmeta (učne enote);
- pravica do podaljšanja statusa študenta za največ eno študijsko leto, če zaradi primanjkljaja, ovire oziroma motnje ne morejo v roku opravljati študijskih obveznosti.

Dolžnosti študentov s posebnimi potrebami so:

- o pridobitvi statusa in o prilagoditvah, ki izhajajo iz individualiziranega načrta, je dolžen v čim krajšem času po pridobitvi statusa in individualiziranega načrta, obvestiti vse izvajalce predmetov, ki jih obiskuje.

4.3 Priprava individualiziranega programa podpore študentom s posebnimi potrebami

Skladno s pravilnikom o študentih s posebnimi potrebami tutor učitelj najkasneje v 30 dneh od prejema sklepa pripravi individualizirani program podpore za posameznega študenta s posebnimi potrebami, ki vsebuje naslednje elemente:

- opredelitev primanjkljaja, ovire oziroma motnje študenta,

- zahtevane prilagoditve študija za študenta.

Pri pripravi individualiziranega programa se smiselno upošteva predlagane ukrepe za zmanjšanje oziroma odpravo ovir za študij, ki jih v vlogi za pridobitev statusa navede študent. V kolikor študent pomanjkljivo izpolni vlogo, ga strokovna služba rektorata, ki ima skrbništvo nad komisijo, ki odloča o vlogah, pozove, da vlogo ustrezno dopolni.

4.4 Prilagoditve študija za študente s posebnimi potrebami

Glede na primanjkljaje, ovire oziroma motnje študentov s posebnimi potrebami so v času študija možne prilagoditve pri:

- izvedbi predavanj in vaj,
- v načinu preverjanja in ocenjevanja znanja ter
- pri uporabi knjižnice.

4.4.1 Prilagoditve pri izvedbi predavanj in vaj

Za študente so glede na vrsto in stopnjo njihovih primanjkljajev, ovir oziroma motenj ter morebitno kombinacijo primanjkljajev, ovir oziroma motenj možne naslednje prilagoditve pri izvedbi predavanj in vaj:

- vnaprejšnja objava študijskih gradiv, ki jih študenti prejmejo na predavanjih in vajah (npr. za slepe in slabovidne študente, da lahko sledijo predavanju oziroma za tiste študente, ki si ne morejo delati zapiskov);
- vnaprejšnja objava študijskih gradiv, ki se uporabljajo pri predmetu (učni enoti), da se lahko prilagodijo v elektronsko ali avdio obliko ali se jih primerno poveča;
- snemanje predavanj in vaj;
- uporaba posebnih pripomočkov kot so računalnik, elektronsko povečalo, lupe in podobno;
- možnost posredovanja pisnih izdelkov v elektronski obliki;
- opravljanje določenih študijskih obveznosti v paru s študentom, ki ni nima statusa študenta s posebnimi potrebami;
- možnost opravljanja določenih nalog in vaj doma (delna oblika e-učenja);
- prilagoditev načina opravljanja strokovne oziroma študijske prakse zmožnostim študenta tako, da lahko pokaže svoje znanje in sposobnosti oziroma dosega kompetence, opredeljene s študijskim programom;
- druge prilagoditve glede na dane možnosti članice univerze.

4.4.2 Prilagoditve v načinu preverjanja in ocenjevanja znanja

Način preverjanja in ocenjevanja znanja za študente s posebnimi potrebami je prilagojen na tak način, da lahko izkažejo raven svojega znanja, vendar se ne smejo znižati zahtevani standardi doseganja znanj.

Za študente so glede na vrsto in stopnjo njihovih primanjkljajev, ovir oziroma motenj ter morebitno kombinacijo primanjkljajev, ovir oziroma motenj možne naslednje prilagoditve:

- podaljšanje časa opravljanja ustnega oziroma pisnega izpita;
- zagotovitev posebnega prostora za opravljanje izpita;
- prilagoditev v prostoru oziroma prostora in prilagoditev opreme;
- opravljanje izpita s pomočjo računalnika in uporaba posebnih pripomočkov;
- opravljanje izpita s pomočjo pomočnika;

- sprememba oblike preverjanja in ocenjevanje znanja;
- prilagoditev oblike izpitnega gradiva;
- druge prilagoditve glede na dane možnosti članice univerze.

4.4.3 Prilagoditve v knjižnici

Za študente so glede na vrsto in stopnjo njihovih primanjkljajev, ovir oziroma motenj ter morebitno kombinacijo primanjkljajev, ovir oziroma motenj možne naslednje prilagoditve v knjižnici:

- daljši čas izposoje gradiva (zaradi pretvorbe v dostopne oblike: povečava gradiva, prepis v brajevo pisavo in podobno);
- možnost izposoje gradiva, ki je dostopen samo v čitalnici (zaradi pretvorbe v dostopne oblike: povečava gradiva, prepis v brajevo pisavo in podobno);
- zagotovitev pomoči pri iskanju gradiva;
- možnost izposoje gradiva s strani študentovega pomočnika ali asistenta, če je knjižnica študentu nedostopna;
- druge prilagoditve glede na dane možnosti članice univerze.

4.4.4 Primer prilagoditev¹

Gradivo za slepe je možno prilagoditi na naslednje načine:

- besedilo v brajici oz. računalniško v formatu, ki ga slepi lahko prebere na brajevi vrstici;
- zvočna oblika, avdiodeskripcija;
- učni kompleti;
- tipni prikazi;
- lupa za povečanje besedila, povečala.

Slika 1: Primer brajeve vrstice:

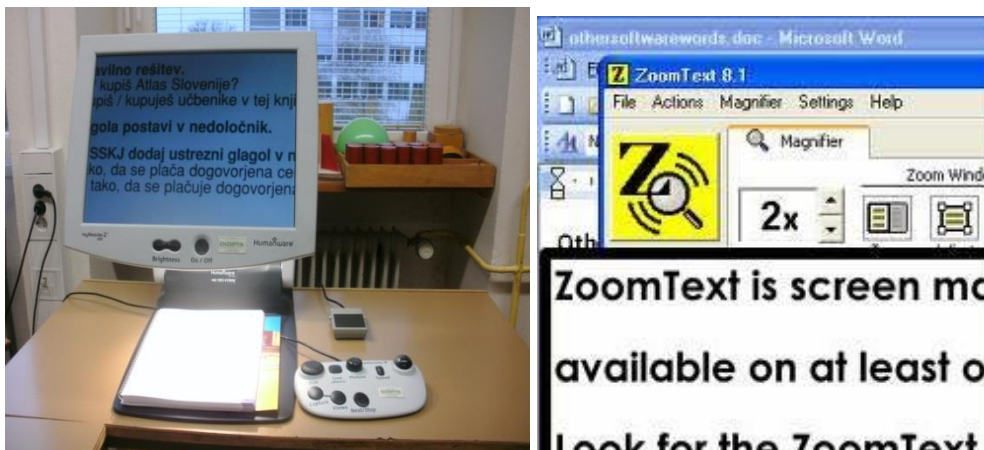
¹ Povzeto po predavanju dr. Aksinije Kermauner na usposabljanju z okroglo mizo z naslovom »Premikamo meje – biti v pomoč študentom s posebnimi potrebami«, ki je potekalo dne 14. 5. 2015.

Slika 2: Primer lupe za povečanje besedila:

Lupa elektronska Pebble

Slika 3: Računalniška in programska oprema za slabovidne: povečala, lupe, zoom text

Gradivo za slabovidne je možno prilagoditi na naslednje načine:

- povečan tisk: pravičen nabor črk brez serifov (Arial, Tahoma, Calibri, Verdana, ne kurzive in velikih črk, povečave 18 +);
- besedilo A 4 format, ležeč;
- slike morajo biti jasne in kontrastnih barv;
- generalizacija (zemljevidi);
- naloge ali vprašanja naj bodo zapisana pregledno;
- med vprašanji mora biti dovolj prostora za vpis rešitve;
- učitelj naj govori dovolj glasno in razločno;
- časovna prilagoditev pri pisnih izpitih, in sicer od 25 % do 100 % več časa;
- ppt za predavanja: predhodno pripravljen material na ključku ali poslan;
- če je možno, naj se predavanja avdio snemajo.

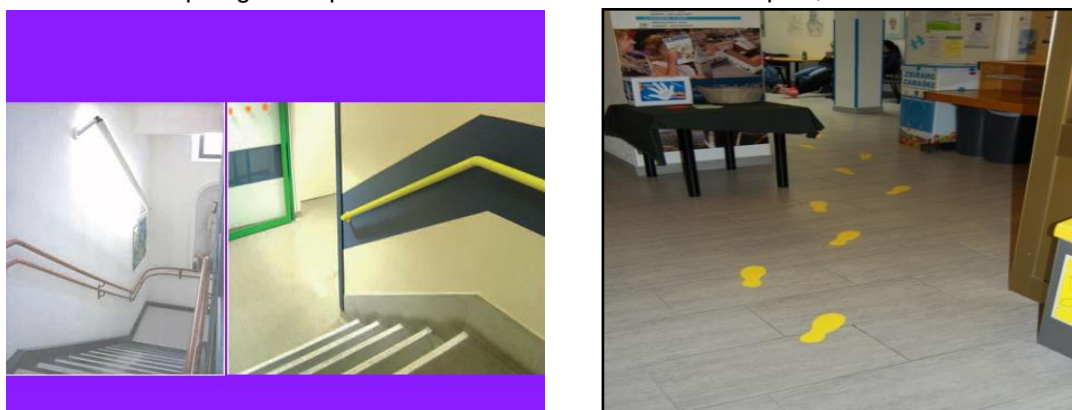
Inkluzivno oblikovanje okolja za slepe in slabovidne:

- na stenah in tleh naj bodo vodilne črte;
- primerna označitev: stopnic, držal, steklenih vrat, kljuk, stikal, nevarnih točk;
- napisi naj bodo dovolj veliki, brajica;
- prostor naj bo primerno osvetljen;
- tipni načrt prostorov.

Slika 4: primer tipnega tlorisa prostora -3 D print (Simbiont)

Slika 5: Primer prilagoditev prostorov na UP PEF – označitev stopnic, vodilne črte na tleh

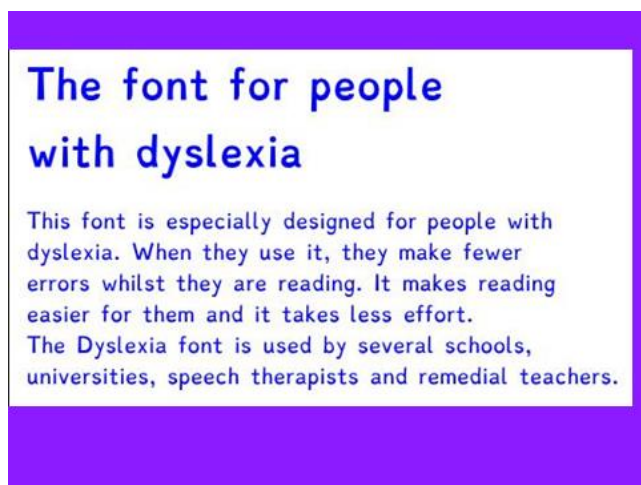
Slika 6: Primer prilagoditev prostorov na UP PEF – označitev kljuk

Gradiva za študente z disleksijo je možno prilagoditi na naslednje načine:

- uporaba ustrezne pisave, tj. okroglih črk brez serifov (Arial ali Comic sans, Verdana, Tahoma);
- izogibati se je treba ležečega tiska;
- velikost črk naj bo od 12 do 18 pik, razmik med vrsticami 1,5–2;
- primerna barva ozadja in tiska (temno zelen tisk na rumeni, krem, svetlo zeleni ali sivo-beli podlagi, nebleščeč papir) - bel papir povzroča vizualne težave, imenovane "vizualni stres" (ang. Mears/Irlen sindrom).

Slika 7: Primerna pisava za študente z disleksijo

Posebno pozornost zahtevajo študenti z avtizmom in Aspergerjevim sindromom. Ti študenti imajo naslednje lastnosti:

- kvalitativno oslavljen razvoj socialnih interakcij;
- kvalitativno oslABLJENA besedna in nebesedna komunikacija ter imaginacija;
- ponavljajoče aktivnosti ter ozki interesi;
- odsotnost uživanja v drugo osebo in usmerjenost vase - odsotnost socialne in čustvene vzajemnosti;
- pomanjkanje ali odsotnost spontanega iskanja tolažbe, ne želi deliti veselja in zanimanja z drugimi;
- ne razvija odnosov s sovrstniki, kot bi jih pri določeni starosti pričakovali - se ne vključuje v skupne igre, raje je sam, ne sklepa prijateljstev;
- v socialni interakciji ne uporablja različnih neverbalnih sredstev - ni očesnega kontakta, obrazne ekspresije, kretenj.

V nadaljevanju podajamo nekaj **nasvetov za predavatelje** za delo s študenti z avtizmom in Aspergerjevim sindromom (povzeto po: <http://www.dsis-drustvo.si/kategorije-studentov-invalidnosti/articles/studenti-z-avtizmom-in-aspergerjevim-sindromom.html>):

- Izogibajte se abstraktnim razlagam in metaforam. Uporabljajte čim bolj direktne izraze, dobesedne in enopomenske stavke in bodite zelo natančni pri izražanju.
- V veliko pomoč je, še posebej na začetku, če si po predavanju vzamete nekaj časa in preverite, če je bilo predavanje razumljeno.

- V nekaterih primerih predstavlja delo v skupinah zelo velik problem. Pomislite, če mogoče obstaja kakšna alternativa za opravljanje takih obveznosti.
- Rutina je običajno zelo pomembna. To lahko predstavlja problem v času izpitov in pri terenskih vajah, kjer ni rutine. Pogovorite se o tem in poskrbite, da pride do priprav.
- Če študent pri določenem predmetu želi sedeti vedno na istem mestu, mu to omogočite in ne spreminjajte postavitve sedežev in miz v predavalnici.
- Študentom bo v veliko pomoč, če se lahko v naprej seznanijo s strukturo, potekom in navodili za izpit, da se lahko izognete zapletom in frustracijam.
- Nekaterim je zelo težko izpolnjevati obrazce ali odgovarjati na vprašanja izbirnega tipa, zato bi bilo primerno razmisliti o drugih načinih preverjanja znanja. Pri tem je pomembno, da je jezik vprašanj jasen in enopomenski.

4.5 Inkluzivno izobraževanje

O inkluzivnem izobraževanju lahko govorimo takrat, ko so otroci s posebnimi potrebami skupaj s svojimi vrstniki vključeni v isti razred in se skupaj izobražujejo. Jasno je, da samo postaviti otroke z invalidnostjo in tiste brez posebnih potreb v skupni razred ni dovolj in ne bo prineslo zelenih rezultatov. Inkluzivno izobraževanje se bo zgodilo, ko so prisotni zagovorniki, načrtovanje, podpora in skupna zaveza vseh deležnikov. Ker predpostavke glede koncepta invalidnosti vplivajo tudi na šolski sistem in način izobraževanja v šolah, je treba pojasniti razliko v konceptu medicinskega in socialnega modela invalidnosti.

Medicinski model invalidnosti: če izpostavimo invalidnost samo, je le-ta problem posameznika in ne celotne družbe (okolja). Oseba z invalidnostjo je izpostavljena kot problem, širša okolica (družba) pa se ne potruzi in se ne čuti odgovorna za spremembo okolice in za reševanje problemov, povezanih z invalidom in invalidnostjo. Ni okolje problematično, problematičen je invaliden posameznik. S takim gledanjem na invalidnost, je oseba z invalidnostjo prepuščena krogu strokovnjakov (medicinskih, pedagoških in drugih), v katerih leži moč odločanja. V kontekstu medicinskega modela govorimo o zdravljenju, terapiji, spreminjanju v normalno, saj če je problem posameznik z invalidnostjo, potem je treba tega popraviti, pozdraviti, spremeniti ali pa vsaj kompenzirati njegovo invalidnost s posebnimi ugodnostmi.

Socialni model je prinesel osredotočenost s "kaj je narobe s posameznikom" na "kaj je narobe z okoljem in družbo", na odnose in strukture v družbi, na ovire, ki jih postavlja družba, ter na načine za odpravljanje in zmanjšanje le-teh. Socialni model išče razloge, ki invalidu onemogočajo enakopravno vključevanje v družbo, v sami družbi in okolju, in ne v posamezniku. Socialni model definira okvaro (impairment) in manj zmožnost (disability) kot dve popolnoma različni stvari. Okvara predstavlja problem za posameznika predvsem zaradi tega, ker je postavljen pred zahteve neinvalidnega sveta. Položaj oseb z invalidnostjo in diskriminacija proti njim je pogojen s socialnim okoljem in nima veliko opraviti s samo okvaro oz. manjzmožnostjo. Osebe z invalidnostjo imajo mnogokrat občutek, da so same krive za to, da so drugačne. Drugačnost je samo v tem, da je del telesa ali uma omejen v svojem funkcioniranju. To je okvara. Vendar zaradi tega še niso manj človeško bitje. Vendar večina ljudi drugačnih ne sprejema takšnih kot so. Invalidne delajo strah, ignoranca, predsodki, arhitektonske ovire in diskriminatorna praksa. Po mnenju zagovornikov socialnega modela leži rešitev problema invalidnosti v spreminjanju družbe, za razliko od medicinskega modela, kjer gre za spreminjanje posameznika.

5. Dodatne informacije

Dodatne informacije vam nudijo:

- a) **Zdenka Kolbe z Zavoda RS za šolstvo** (zdenka.kolbe@zrss.si) za usmerjanje otrok/šolcev s posebnimi potrebami;
- b) **doc. dr. Aksinija Kermanuner z UP PEF** (aksinja.kermauner@gmail.com) za delo s študenti s slepoto in slabovidnostjo, disleksijo, gibalno oviranostjo ter avtizmom in Aspergerjevim sindromom;
- c) **doc. dr. Vanja Kiswarday z UP PEF** (vanja.kiswarday@pef.upr.si) pri načrtovanju in izvajanju individualiziranega programa podpore za posameznega študenta s posebnimi potrebami,
- d) **dr. Janez Drobnič z UP PEF** (janez.drobnic@pef.upr.si) na področju kariernega svetovanja študentov s posebnimi potrebami.
- e) **Primorsko svetovalno središče, PRIMSS** (info@primss.si) za svetovanje študentom.